

безопасности предприятия: Учебное пособие. - Харьков, 1998. - 144 с.

6. Снелбекер Д. Перспективи економічної безпеки та зростання в Україні // Економіст. - 2000. - №3. - С. 26-32.

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Ареф'єва О.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.*

УДК 334.722

ВЛАСНІСТЬ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Ткачук І.І., аспірант (ХНЕУ)

В статті проаналізовано формування поняття «власність», розглянуті складові власності корпоративних структур, а також особливості управління об'єктами власності корпоративних структур.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Власність є основою економічних відносин, на ній ґрунтуються всі сфери економічної системи, вона обумовлює мету розвитку економічної системи, соціальну структуру суспільства, спосіб розподілу створених матеріальних благ. Перехід України до ринкової економіки викликав зміни в системі власності. В результаті чого до структури власності ввійшли як сукупність відносин між суб'єктами, так і різноманітність форм та видів власності. Чільне місце у цій структурі займає власність корпоративних структур.

Уже декілька років в українській економіці спостерігаються процеси динамічного перетворення структури власності господарських суб'єктів, керівництво яких намагається знайти найбільш конкурентоспроможну організаційно-правову форму. Задля розширення сфер діяльності господарські суб'єкти вимушені об'єднуватися, що виражається, наприклад, у створенні все більшої кількості корпорацій, що призводить до виникнення міжкорпоративних відносин та інтегрованих корпоративних структур. В розвинених країнах саме управління власністю корпоративних структур лежить в основі регулювання економіки, тобто ефективне використання потенціалу інтегрованих корпоративних структур є одним з пріоритетних напрямків розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових працях розглянуто процеси управління і функціонування великих корпоративних об'єднань, так, наприклад, в роботах Афанасьєва

М.П.[2], Вінслава В.[3] відображаються методи корпоративного управління, теоретичним основам корпоратизації та інтеграції присвячено дослідження Авдашевої С.Б.[1], Дубровського В.Ж.[6], Якутіна Ю.В.[15], участь банків у трансформаційних процесах власності підприємств досліджує Вожжов А. П.[4], в дослідженнях Бішопа Д.[8], Еванса Ф.[8], Щербакова Н.[14], Єсіпова В. [7] значна увага приділяється проблемі визначення вартості бізнесу корпоративних структур.

Виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. В українській науковій літературі основна увага приділяється вивченню питання корпоративного управління, управління ж власністю корпоративних структур майже не досліджується. Така ситуація обумовлюється декількома причинами, до них можна віднести, наприклад, те, що корпоративні структури є досить складним соціально-економічним інститутом, який потребує глибокого вивчення; початкову повну відсутність, а в подальшому нестачу висококваліфікованих менеджерів, які могли б ефективно керувати такою складною і багатогранною структурою, як корпорація, а також порівняну легкість в дослідженнях корпоративного управління, бо ці питання на відміну від питань управління власністю досить глибоко було досліджено в іноземній науковій літературі такими вченими, як П. Друкер, І. Ансофф, О. Тоффлер та ін.

Метою даної роботи є дослідження власності корпоративних структур як об'єкта управління.

Виклад основного матеріалу, дослідження з обґрунтуванням отриманих матеріалів. Ще за часів Римської імперії існувало поняття про власність як про волю ставлення людини до речі, суб'єкта до об'єкта, до прямої влади. Водночас власність ототожнювали з багатством як матеріальним об'єктом володіння.

У праці «Погляд на власність і законодавство» К. А. Сен-Сімона наголошується, що «найбільш важливе питання, що підлягає розгляду — це питання про те, як повинна бути організована власність для найбільшого блага всього суспільства відносно волі й відносно багатства» [12, с. 123].

Пізніше вчені стали визначати власність як суспільний феномен, який є єдністю права й економіки, що і є головною специфічною рисою відносин власності, які не можуть існувати поза економічною та юридичною науками.

До пояснення власності як економічної категорії перейшов К. Маркс, який вважав, що власність виражає відносини між людьми з приводу конкретних речей (насамперед засобів виробництва). Ці відносини характеризують присвоєння засобів виробництва і споживання благ, розподіл матеріального багатства між класами, суспільними групами, державою, окремими особами. Також він розрізняв капітал-функцію і капітал-власність. Під капіталом-власністю К. Маркс розумів «просту власність на капітал поза процесом виробництва», а капітал-функцію як діючу власність у вигляді капіталу, що функціонує. [10, с100-113]

У 1871р К. Менгер своїй у книзі «Підстави політичної економії» зазначив, що відносини власності зводяться до відносин виключення доступу інших осіб до певного багатства, він визначає власність як наслідок браку благ і доходить висновку про визнання вічності власності [11, с.35]

Сучасні вчені під власністю розуміють приналежність речей, матеріальних і духовних цінностей певним особам, юридичне право на таку приналежність і економічні стосунки між людьми з приводу приналежності, розділу, переділу об'єктів власності. Власність знаходить свій прояв в стосунках володіння, розпорядження, користування об'єктами власності, відповідальності за їх збереження і раціональне використання. [9, с.36]

Суб'єктами власності виступають індивіди, фізичні особи, які в процесі відчуження, привласнення матеріальних благ і послуг можуть вступати у відносини між собою з цього приводу. Це, як правило, юридично самостійні, економічно незалежні учасники суспільно виробництва — окремі працівники, трудові колективи і державні установи і відомства.

Об'єкти власності - організаційно-відокремлена частина національного багатства, юридично закріплена за конкретним власником або групою власників. Об'єктом власності може виступати окрема річ; сукупність майна; майновий комплекс; земельна, водна або лісова ділянка; родовище корисних копалини; зона повітряного простору; частотний діапазон; відособлена доля в загальній власності та ін. [9, с.37]

Кожна з форм власності потребує свого підходу до управління об'єктами власності. Так, у межах державної власності можуть застосовуватися методи управління нею, котрі непридатні корпоративній власності, і навпаки. Загальну методологію управління власністю встановлює держава, визначаючи механізм господарювання взагалі й у межах кожної форми власності зокрема.

Виділяють дві провідні форми власності — приватну й колективну, всі інші форми проміжні, змішані. В процесі економічного розвитку поступово домінуюче положення набуває корпоративна форма власності як колективно-приватна. Власність корпоративних структур є більш демократичною формою власності. Приватна власність у її класичному вигляді дезінтегрує суспільство, породжуючи складні умови суспільної інтеграції, часткового подолання відчуження людини від засобів виробництва, його результатів, від участі в управлінні. У процесі функціонування корпоративних структур відбувається так звана деперсоніфікація великої приватної власності на засоби виробництва, що виражається у втраті окремими власниками капіталу персонального контролю над його функціонуванням [8, с.115].

Особливістю корпоративної власності є те, що функція управління нею належить професійним керівникам, в результаті чого відбувається перетворення об'єкта та суб'єкта власності. Утворення корпоративних структур нерозривно пов'язано з системою утворення акціонерних товариств. Суб'єкти власності корпоративних структур мають відносну економічну незалежність в процесі розпорядження, володіння та користування акціями. Характерним для власності корпоративних структур є її багатосуб'єктність, так власниками корпоративної структури можуть виступати: держава, юридичні особи, фізичні особи, при чому статус власника визначається величиною частки в капіталі корпоративної структури.

Зазначимо, що використання корпоративної форми власності найбільш обґрунтовано для великих підприємств виробництва, бо функціонування таких підприємств засновано на незалежному існуванні капіталу корпоративної структури від власників, на обмеженій відповідальності власників корпоративної

структури за результати господарської діяльності та ін.

Для українських компаній характерним є те, що в них у більшості випадків відсутній традиційний для розвинутих країн розподіл прав власності і функцій управління, що спричиняє радикальні відмінності у засобах розподілу доходів; юридичне закріплення статусу власника не гарантує можливості на практиці отримати частину прибутку. Основні управлінські рішення в таких організаціях приймаються членами інсайдерської групи, яка складається із крупних власників, топ менеджерів або тих і інших. Доходи розподіляються досить не рівномірно. Основну їх частку отримує частина власників і менеджерів, які впливають на фінансові потоки і можуть привласнювати власність фірми. Більша частина інсайдерської ренти витрачається на особисте споживання або накопичується у офшорних зонах. І лише частка крупних інсайдерів (які контролюють компанію в цілому), що є власниками бізнесу, реінвестує для підтримки стабільності функціонування компаній. В Україні появу крупних інтегрованих структур у промисловості не можна пов'язувати лише з ринковою самоорганізацією в перехідний період. Певний досвід був накопичений в минулі десятиріччя, у період різноманітних пошуків, які проводились в межах централізованої планової системи господарства. У зв'язку з цим можна пригадати крупномасштабну практику утворення виробничих, торгівельно-виробничих, науково-виробничих об'єднань, АПК, державних виробничих об'єднань [13, с.160-173]

Висновки дослідження та перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Керівництво корпоративних структур не може вирішувати інтуїтивно питання управління об'єктами власності, бо власність корпоративних структур охоплює велику кількість об'єктів, які розташовуються найчастіше по всій країні; об'єкти власності корпоративних структур відрізняються великим організаційним і правовим різноманіттям, охоплюють широкий спектр галузей господарства й призначені для використання в різних напрямках виробництва матеріальних благ; результати процесу управління власністю впливають на долі багатьох людей, визначаючи рівень їх життя, соціальну захищеність, стан здоров'я, інтелектуальний розвиток та ін. Тому розробка

системи управління власністю корпоративних структур повинна ґрунтуватися на попередній її класифікації за для виділення однотипних груп об'єктів і розробці завдань, цілей і методів управління ними.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Авдашева С., Балюкевич В.П., Горбачев А.В. Анализ роли интегрированных структур на российских товарных рынках. Мю:ТЭИС, 2000.-302с.
2. Афанасьев М.П. Корпоративное управление на российских предприятиях. Москва: Интерэксперт, 2000. 448 с.
3. Винслав Ю., Утверждая научные принципы управления интегрированными корпорациями.//Российский экономический журнал. – 2001. - №10
4. Вожжов А.П. Процессы трансформации банковских ресурсов:Монография.- Севастополь:Изд-во СевНТУ,2006.-339с.
5. Гераськин М.И.Согласование экономических интересов в корпоративных структурах. М.:ИПУ РАН Из-во «Анко», 2005-293 с.
6. Дубровский В.Ж., О. А. Романова, А. И. Татаркин, И. Н. Ткаченко. Динамика корпоративного развития. - М: Наука, 2004,- 465с
7. Есипов В.Е., Маховикова Г.А.,Терехова В.В. Оценка бизнеса.-2-е изд.-СПб.:Питер,2006.-464с.
8. Эванс Ф., Бишоп Д. Оценка компаний при слияниях и поглощениях: Пер.с англ.- М.: Альпина Бизнес букс,2004.-332 с.
9. Економічна енциклопедія. Т.3 за ред. Гаврилишин Б.Г. Мочерний С.В. Устенко О.А.-К:ВЦ «Академия», 2002- 815с
10. Маркс К. Капитал. Т.3-М.:издательство полит. лит, 1990- 450с.
11. Менгер К. Основания политической экономии. — Одесса, 1903, 450 с.
12. Сен-Симон К. А. Избранные сочинения. — М., 1998. — Т. 1. — 400 с
13. Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки та практики: Монографія/ Колектив авторів.-Х.:ВД «ІНЖЕК», 2007.-344с.
14. Щербаков В.А., Щербакова Н.А. Оценка стоимости предприятия (бизнеса).-М.: Омега-Л,2006ю-288с.
15. Якутин Ю.В. Условия повышения эффективности интеграционного взаимодействия в корпоративных структурах. В кн. Корпоративные проблемы экономического реформирования России: Сб. науч. трудов / Под общ. Ред. Винслава Ю. Б. – М.: ОАО "НПО "Экономика", 2000. – 183 с.

*Рецензент д.е.н., професор ХНЕУ Українська Л.О.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Полякова О.М.*